

**АНДИЖОН ВИЛОЯТИ МАҲАЛЛАЛАРИДА ТАДБИРКОРЛИКНИ
МОЛИЯЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ**

Турсунов Бобир Ортиқмирзаевич

Тошкент давлат иқтисодиёт университети профессори

Ахмадҷонов Фарходбек Акрамжон ўғли

НамМТИ таянч докторанти

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 18 февралдаги "Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида" ги фармониغا асосан Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги ташкил этилди. Ушбу қарорга мувофиқ Андижон вилояти ҳокимининг ўринбосари, вилоят хотин-қизлар кўмитаси раиси лавозимида фаолият олиб борган Юнусова Манзурахон Пазлиддиновна эндиликда Андижон вилоят ҳокимининг ўринбосари, маҳалла ва оила масалалари бошқармаси бошлиғи лавозимига тайинланди.

"Маҳалла" фонднинг Андижон вилоят бўлими ва бўлинмалари ҳузуридаги ташкил этилган "Саховат ва кўмак" жамғармаси томонидан

2022 йил апрел, май июнь ойлари давомида 11048 та эҳтиёжманд оилаларга, 5679 та "Темир дафтар" га киритилган оилаларга, 184 нафар "Аёллар дафтари"га киритилган хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш мақсадида 9 млрд 720 млн. 676 минг сўмлик ёрдамлар кўрсатилди.

Жумладан, 2947 та эҳтиёжманд ва "Темир дафтарга" киритилган оилаларга ва 73 нафар "Аёллар дафтари"га киритилган хотин-қизларга 3 млрд. 013 млн. 903 минг сўмлик моддий ёрдам кўрсатилди. 226 та эҳтиёжманд ва "Темир дафтарга" киритилган оилаларга 246 млн. 219 минг сўмлик миқдоридаги маблағлар уй-жойини таъмирлаш мақсадида қурилиш материаллари сотиб олишга шaroитларини яхшилаш учун моддий ёрдамлар берилди.

Иқтисодиётнинг муҳим бўғинларидан бирига айланиб бораётган бизнес ривожланиш жараёнларини статистик таҳлилин аналга оширишда, унинг таркибига кирувчи фаолият турларини соҳалар, ҳудудлар бўйича кўриб чиқиш лозим ва бизнес секторининг ривожланиш жараёни моделини ишлаб чиқиш, ривожланмаган жихатларини ривожлантириш, унга таъсир этувчи омилларини қандай қилиб ривожлантириш лозим деган саволларга жавоб қидириш, келгусидаги кутилаётган иқтисодий натижаларини аниқлаш ушбу мақоланинг умумий тавсифи саналади.[1]

Мамлакатимизда ҳам бу мақсад асосида кўплаб ижобий тенденцияларни кузатиш мумкин. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимизнинг устувор йуналиши деб белгиланган. Сунгги беш йилда бу соҳани ривожлантиришга қаратилган 2 мингга яқин қонун, фармон ва қарорлар қабул қилинди.

Молия кенг маҳнода иқтисодиёт субъектларининг даромад ва ҳаражатлари билан боғлиқ муносабатларидир. Молия объекти пул маблағлари, яъни молиявий ресурслар ҳисобланади. Тадбиркорлик молияси - бу тадбиркорлик фаолияти учун зарур бўлган пул маблағларини шакллантириш, тақсимлаш, ишлатиш муносабатлари ва жараёнлари мажмуидир.

Унинг асосий вазифаси:

- тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш;
- юрииш ва ривожлантиришни пул маблағлари билан таъминлаш;
- пул оқимларини самарали бошқариш ҳисобланади.

Молия хўжалик жараёнларига кучли таъсир кўрсатадиган восита бўлиб, бир томондан, тадбиркорлик субъектлари ва иккинчи томондан, давлат органлари, идоралари ва муассасалари ҳамда бошқа корхона ва ташкилотлар, жисмоний шахсларнинг иқтисодий манфаатларини мувофиқлаштириш ва улар ўртасидаги иқтисодий алоқаларни амалга оширишда катта рол ўйнайди.

Тадбиркорликнинг молиявий ресурслари унинг пул маблағларидир. Тадбиркорлик фаолиятида хилма-хил ва мураккаб ўзаро иқтисодий алоқалар пул маблағлари ёрдамида амалга оширилади. Пул маблағлари воситасида такрор ишлаб чиқаришнинг бир фазасидан бошқа фазасига ўтилади ҳамда мақсадли жамғармалар шакллантирилади. Булар ишлаб чиқариш ва умуман, тадбиркорлик фаолиятини узлуксиз юритиш ва кенгайтириш гарови бўлиб хизмат қилади.

Тадбиркорлик фаолиятини молиялаш деганда уни пул маблағлари билан таъминлаш тушунилади. Тадбиркорлик фаолиятини молиялаш икки хил манбадан - ички ва ташқи манбалардан амалга оширилади. (1 - чизмага қаранг).

Молиялашнинг ички манбаи бўлиб:

- тадбиркорлик субъектининг ўз маблағлари
- низом сармояси таркибидаги пул маблағлари,
- фаолиятдан олинadиган фойда,
- амортизация жамғармаси,
- текинга берилган маблағлар киради. [6]

Президент фармонига мувофиқ Маҳаллабай ишлаш ва тадбиркорликни ривожлантириш агентлиги, унинг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги ҳудудий бошқармалари, туман (шаҳар)ларда маҳаллабай ишлаш ва тадбиркорликни ривожлантириш марказлари ташкил этилган.

Бундан ташқари, ҳар бир шаҳарча, қишлоқ, овулда, шунингдек, шаҳарлар, шаҳарчалар, қишлоқлар ҳамда овуллардаги ҳар бир маҳаллада тадбиркорликни ривожлантириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва камбағалликни қисқартириш масалалари бўйича туман (шаҳар) ҳокимининг ёрдамчиси лавозими таъсис этилган.

Президентнинг қарорига мувофиқ Аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш жамғармаси ташкил этилган.

Ҳужжат билан Маҳаллабай ишлаш ва тадбиркорликни ривожлантириш агентлиги тўғрисидаги низом тасдиқланди, у қуйидагиларни назарда тутди: агентликнинг мақоми; вазифалари ва функциялари; ҳуқуқлари ва жавобгарлиги; агентлик фаолиятини ташкил этиш; агентлик раҳбарларининг функционал вазифалари.

Қарор билан қуйидагилар тасдиқланди:

Маҳаллабай ишлаш ва тадбиркорликни ривожлантириш маркази тўғрисидаги намунавий низом;

- маҳаллада тадбиркорликни ривожлантириш масалалари бўйича туман (шаҳар) ҳокимининг ёрдамчиси фаолиятини ташкил этиш тўғрисидаги намунавий низом;

- Аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш жамғармаси тўғрисидаги низом;

- “Онлайн маҳалла” электрон платформасига маълумотлар базаси интеграция қилинадиган ҳамда ушбу интеграциялашган тизимдан реал вақт режимида фойдалана оладиган давлат органлари ва ташкилотларининг рўйхати.

[5]

2022 йил ярим йилликда Андижон вилоятида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича бир қатор ижобий ишлар амалга оширилди. Жорий йилнинг 1 октябрь ҳолатига кичик бизнес субъектларининг сони 723 тага етиб, йил бошига нисбатан 117 тага ёки 16,1 фоизга ўсишга эришилди.

Шаҳарда кичик бизнес субъектларини ташкил этиш 9 ойлик режаси 125 тани ташкил этиб, амалда 126 тага ёки 100,8 фоизга бажарилди.

Хусусан, Хонобод шарида бугунги кунда хизмат кўрсатиш соҳасидаги корхоналар сони 331 тадан ошган бўлиб, ўтган даврга нисбатан 10 фоизга ортган бўлса, хизмат кўрсатиш ҳажми ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 1,2 баробарга ошган.

Шаҳар учун зарур бўлган 48 турдаги хизмат кўрсатиш шоҳобчаларини кўпайтириш мақсадида, жорий йил якуни билан умумий қиймати 238,2 млрд.сўмлик 268 та лойиҳаларни амалга ошириш ва 612 та янги иш ўринлари яратилиши белгиланган.

Жорий йилнинг ҳисобот даврида 278 та (100%) хизмат кўрсатиш йўналишида йирик ва кичик шоҳобчалар ишга туширилиб, 797 та янги иш ўринлари яратилди.

Хонобод шаҳри Истиқлол МФЙ “Анхор” кўчасининг 2 км узунликдаги қисмига 50 та умумий қиймати 20 млрд.сўмлик шундан, банк кредити 10 млрд.сўм бўлган, 100 та янги иш ўрнига эга лойиҳа ташаббускорлари жойлаштириш режалаштирилган. Шаҳримизнинг “ўсиш нуқталари”дан келиб чиққан ҳолда ижтимоий-иқтисодий дастурларимиз асосида 2021-2022 йилларда умумий қиймати 401,5 млрд.сўмлик 25 та лойиҳаларни амалга оширилиши натижасида 562 мингга яқин янги иш ўринлари яратилиши белгиланган.[3]

Жорий йилнинг январь-сентябрь ойларида қиймати 38,1 млрд.сўмлик 14 та лойиҳалар ишга туширилган бўлиб, 251 та янги иш ўринлари яратилди. Хонобод шаҳрида жойлашган "Dolina invest" МЧЖ томонидан 2,2 млрд.сўмлик инвестициялар ўзлаштирилиб, йилига 2000 минг дона трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқариш йўлга қўйилиб, 150 нафар шаҳар аҳолисини иш билан таъминлашга эришилди.

Бироқ шу билан биргаликда, маҳаллаларда фаолият юритаётган айрим кичик бизнес субъектларида айланма маблағларни етишмаслиги ҳолатлари кузатилмоқда.

Ушбу муаммони ҳал этиш учун қўйидагилар таклиф этиш мумкин:

- маҳаллаларда аҳолини бўш турган маблағларини тадбиркорларга инвестиция қилиш механизмини жорий этиш;
- айрим тармоқлардаги кичик бизнес субъектларига имтиёзли кредитлар бериш амалиётини давом эттириш;
- ҳокимият томонидан маҳаллаларда фаолият юритаётган кичик бизнес субъектларига хорижий инвестицияларни жалб қилиш.

Адабиётлар рўйхати:

1. <https://andijan.uz/news/mahalla-jamoat-fondi-andijon-viloyati-bolimi-tomonidan-2-chorakda-amalga-oshirilgan-ishlar>;
2. Ибрагимова М.М. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини таркибий ўзгаришлар асосида самарадорлигини ошириш. и.ф.б.ф.д. дисс. автореф.-Т.ТДИУ. 2018. – 54 б.;
3. Андижон вилоят ҳокимлиги статистик маълумотлари;
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/zbekistonda-kichik-biznes-va-hususiy-tadbirkorlikning-rivozhlanishidagi-asosiy-infratuzilmasi-b-lgan-bank-tizimlarining-rol>.
5. <https://kun.uz/uz/news/2022/04/21/mahallabay-ishlash-agentligining-funksiya-va-vazifalari-belgilandi>.
6. <https://www.elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/9063-2020-12-12-05-10-23>.